

KNNV

Vogelwerkgroep

De Bevelanden

Mededeling nr. 23

Huiszwaluwen inventarisatie op De Bevelanden

2003

Inhoudsopgave

Inleiding	3
De Huiszwaluw	4
Voorkomen in Zeeland	5
Beschrijving onderzoeksgebied	6
Het weer in 2003	7
Werkwijze	8
Resultaten	10
Bespreking	21
Evaluatie	23
Mogelijke oorzaken van de afname	25
Tips	26
Dankwoord	28
Literatuurlijst	29

Inleiding

De herfst is weer al in volle gang, de bladeren kleuren en vallen van de bomen en het wordt kouder. Het broedseizoen zit erop voor de huiszwaluwen ze hebben hun lange reis weer aanvaard op weg naar het warme Afrika. En voor mij wordt het tijd om de gegevens die verzameld zijn het afgelopen broedseizoen te bundelen en aan het papier toe te vertrouwen.

Al enkele jaren loop ik met het idee om de Bevelandse huiszwaluwen populatie weer in kaart te brengen. De aanzet tot deze telling is de blijvende achteruitgang van de huiszwaluw in Nederland en ook op onze Bevelanden. Ook is dit een wens van SOVON las ik in het rapport 'Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland 2002'. Als vogelwerkgroep geven wij daar graag gehoor aan. De laatste gebiedsdekkende telling op de Bevelanden werd in 1984/1988 uitgevoerd door leden van onze vogelwerkgroep.

Na een kort verhaal over de huiszwaluw en over het voorkomen in Zeeland volgt een beschrijving van het onderzoeksgebied, het weer in 2003 en de gevolgde werkwijze. Waarna de resultaten besproken worden en nog enkele tips worden gegeven voor verbetering van het leefmilieu voor de huiszwaluw.

De Huiszwaluw

De Huiszwaluw (*Delichon urbic*) broedt in grote delen van Europa, Azië en Noord Afrika. In sommige delen van Europa nestelt hij tegen steile rotswanden en klifkusten, in Nederland is hij een echte cultuurvolger en de geschatte broedpopulatie ligt tussen de 60.000-100.000 paar (broedvogelatlas SOVON 2001).

Zodra de huiszwaluw weer teruggekeerd is in Nederland zoeken ze hun oude broedplek weer op. De oude nesten worden gerenoveerd of er worden nieuwe gebouwd, waar ze zo'n 8 tot 18 dagen over doen. Vaak wordt er min of meer in kolonieverband gebroed.

Veelal wordt gebruikgemaakt van overstekken waarbij een voorkeur uitgaat naar wit, crème en gele kleuren, maar helaas worden steeds meer overstekken in modieuze donkere kleuren geschilderd, nota bene vaak precies in de broedtijd (vakantietijd) wat toch nog al eens een nest kost helaas! Opmerkelijk is ook de voorkeur om aan de oost of noordoost zijde van een bouwwerk het nest te bouwen. De reden hiervan is dat de nesten dan uit de felle zon hangen. Ook worden boerenschuren of huizen met brede overhangende dakgoten als nestplaats gekozen, in mindere mate wordt aan bruggen of sluisen gebroed.

Zelf heb ik in Rilland-Bath vastgesteld dat er ook nesten tegen kozijnen werden gemaakt. Voor de bouw van het nest is modderige klei nodig die vroeger, toen er nog veel onverharde wegen en erven waren, makkelijk voorhanden was. Maar tegenwoordig is het allemaal te netjes en zijn modderige wegen en erven verhard en poelen gedempt.

De huiszwaluw moet tegenwoordig goed zoeken naar natte klei en dit soms van ver halen, nieuwbouwwijken in aanbouw brengen vaak uitkomst.

Helaas heb ik vier maal vast gesteld dat in de aangevoerde klei visdraad en ander garen zat met als gevolg dat er huiszwaluwen in verstrikt raakten en dood naast de nestingang hingen, in drie gevallen resulteerde dit in de dood van de jongen.

Gelukkig hangen steeds meer mensen kunstnesten op die, mits juist gehangen, soms na jaren geduld, goede resultaten opleveren.

Het voedsel bestaat uit insecten (veel muggen) die in de vlucht gevangen worden, bij goed weer boven zeedijken en plassen en bij slecht weer in de luwte van beplantingen en dijken. Een huiszwaluw kan zo'n 9000 insecten per dag eten en een veelvoud daarvan als ze de jongen moet voeren. Soms gaan ze daar een eind voor op pad, zo heb ik meerdere keren gezien dat huiszwaluwen uit Rilland op insectenjacht gingen naar het Markizaat.

De huiszwaluw broedt van mei tot diep in september, en kan 1-3 broedsels groot brengen, in het nest legt hij drie tot vijf eieren. Na 20 dagen broeden komen de jongen uit die na 3 weken uitvliegen en daarna nog lang rond de nestplaats blijven hangen.

De Nederlandse populatie overwintert in tropisch Afrika tot ver in Zuid Afrika.

Daar foerageren ze op grote hoogte boven bosrijke landschappen en ze zwerven daar rond over grote arealen. De reis daar naar toe is toch zo'n 6000 kilometer en dat twee maal per jaar. Dat is toch niet niks voor een vogeltje met het gewicht van amper 20 gram.

Voorkomen in Zeeland

De huiszwaluw is lange tijd een talrijke broedvogel geweest in onze Zeeuwse provincie. Zeeland stond vroeger te boek als één van de beste huiszwaluwenregio's van Nederland. In de loop van de eeuw lijkt de stand nogal wisselend te zijn geweest, wat overigens een normaal verschijnsel is bij deze soort.

Voor de oorlog en de watersnoodramp was de huiszwaluw zeer algemeen met 100.000 broedparen, daarna trad een afname op. Vanaf begin jaren zestig vond weer een toename plaats en rond 1970 broeden er rond de 50.000 paar. De gemiddelde dichtheid 9 - 9,7 paar per 100 hectare was toen de hoogste dichtheid van Nederland en Vlaanderen. Er waren toen nog veel grote kolonies in het buitengebied, vaak met meer dan 100 broedparen. Ook werden er in dorpen en steden grote aantallen aangetroffen (Broedvogel van Zeeland).

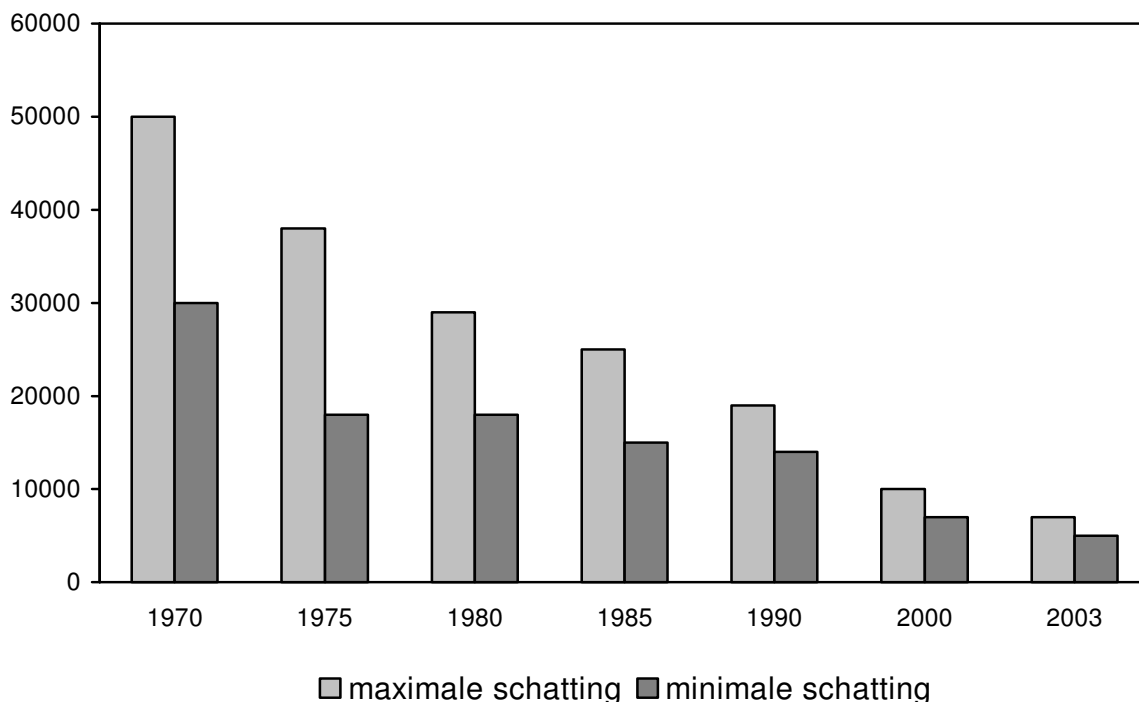
Na 1974 nam de populatie flink af, wat in eerste instantie mogelijk werd veroorzaakt door het verongelukken van veel huiszwaluwen in de Alpen door uitzonderlijk slecht weer tijdens de najaarstrek. Daarna is geen herstel meer opgetreden van de populatie.

Tussen 1970 en 1991 is het aantal van 50.000 naar 20.000 paar gedaald. Dit is een afname van ca. 60 % en niet meer dan een kwart van de populatie van voor de jaren vijftig.

Helaas blijkt uit tellingen van onze buurtregio's dat de daling nog steeds doorzet.

Op Schouwen-Duiveland broeden er in 2002 slechts 383 paar wat een afname is van ca.60 % in vergelijking tot 1993 toen er nog 823 nesten werden gevonden. Op Walcheren is een zelfde afname te zien . In 2001 werden daar 377 bewoonde nesten tegenover 764 paar in 1994 gevonden, wat neerkomt op een afname 57%. In Zeeuws Vlaanderen komen nog wel redelijke aantallen voor met zelfs nog enkele grote kolonies zoals in IJzendijke (230) en Hoek (176) en op St. Philipsland in Anna Jacobapolder een kolonie van 196 paar (broedvogelatlas SOVON). De geschatte broedpopulatie in Zeeland (2003) ligt tussen de 5000 en 7000 paar.

Globale afname huiszwaluw in Zeeland (1970-2003)

Beschrijving onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied betreft de Hals, Zuid en Noord Beveland (47.000 ha).

De Hals van Zuid Beveland heeft een totaal oppervlak van circa 120 vierkante kilometer. En bevindt zich grofweg tussen het Schelde-Rijn kanaal en het kanaal door Zuid-Beveland. Het landschap wordt gedomineerd door grootschalige akkers en in mindere mate fruitteelt. Langs de Oosterschelde en Westerschelde bevinden zich enkele schorregebieden. Aan de oostkant bevindt zich het Markizaat, een groot zoetwater natuurgebied. De Hals telt 11 dorpen, 6 gehuchten en enkele oude boerenhofsteden.

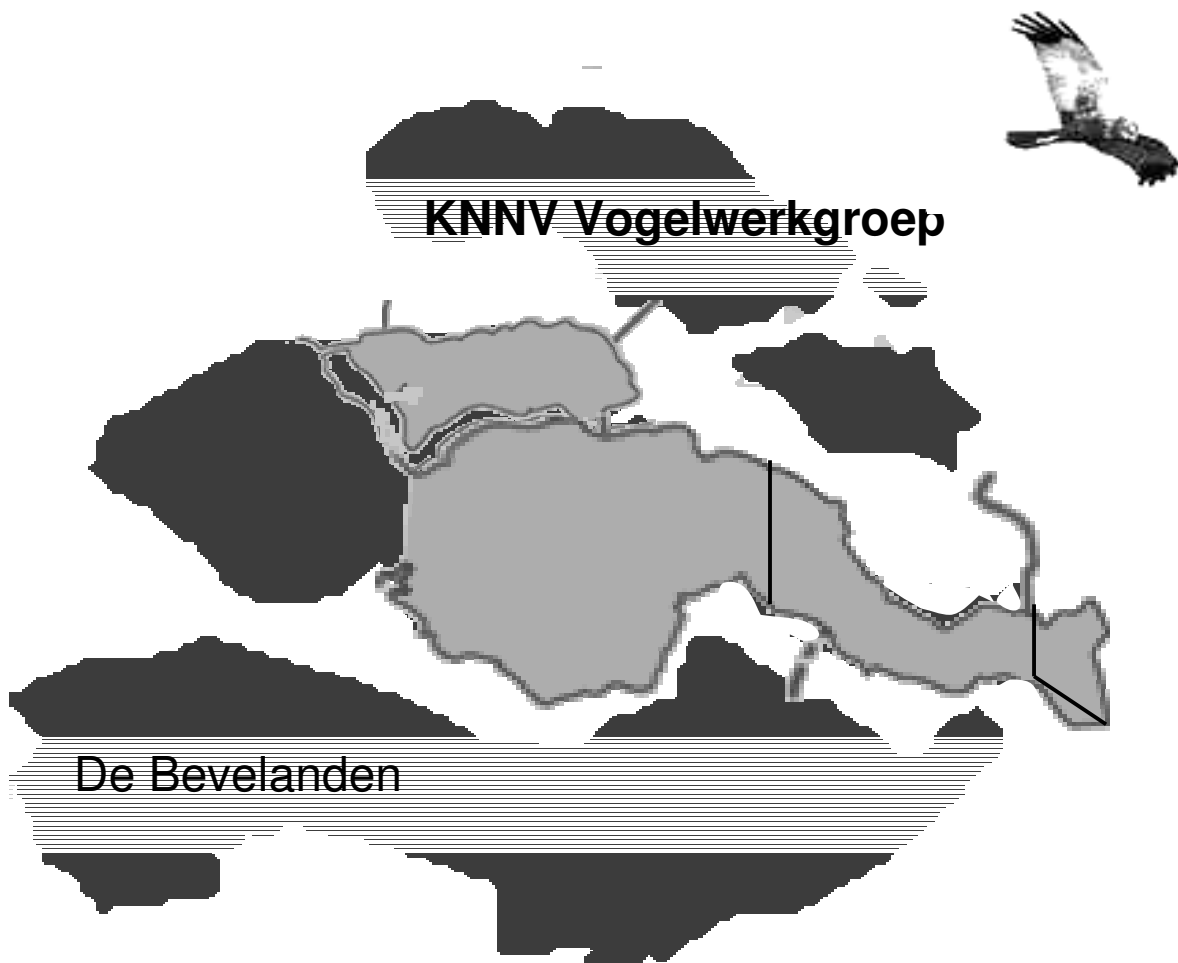
Zuid Beveland bevindt zich tussen het kanaal door Zuid Beveland en de Sloedam en is circa 150 vierkante kilometer groot.

Het gebied bestaat uit polders waar veel akkerbouw, fruitteelt en in mindere mate veeteelt wordt bedreven. Alleen in de Zak van de Bevelanden komt nog oudland voor met kleine polders omringd door bloemrijke dijken. Aan de noordkant bevindt zich het Veerse Meer een brakwatermeer voor veelal recreatief gebruik.

Zuid Beveland telt naast de stad Goes 14 dorpen en 6 gehuchten.

Noord Beveland is circa 100 vierkante kilometer groot en ligt tussen de Oosterschelde en het Veerse Meer in. Hier wordt het landschap gedomineerd door grootschalige akkerbouw en wat veeteelt. Aan de noordzijde bevinden zich hier enkele inlagen die natuurgebied zijn.

Noord Beveland telt 5 dorpjes en 2 gehuchten.

Het weer in het broedseizoen van 2003

Het weer is enorm van invloed op de broedresultaten van de huiszwaluw, wat trouwens voor alle soorten zwaluwen geldt.

Zijn de temperaturen laag en regent het veel dan zullen er weinig insecten zijn en is het niet mogelijk om veel jongen groot te brengen. Het broedseizoen van 2002 was hier een goed voorbeeld van en werd versterkt door een reeks van natte zomers waardoor er maar weinig vliegende insecten waren, daardoor vertrokken de vogels weer al vroeg.

Laten we hopen dat 2003 veel heeft goedge maakt.

Mei was over het algemeen wisselvallig en koel met een gemiddelde temperatuur van 13.2 graden, pas vanaf 25 mei werd het zomers.

Juni startte de eerste 10 dagen wisselvallig maar kwam toch te boek te staan als zeer warm en staat zelfs op de derde plaats van warmste juni maanden sinds 1901.

Er werden maar liefst 13 zomerse dagen geregistreerd (> 25 graden) ook was het droog met maar 40 mm regen.

Juli startte net zoals juni koel en wisselvallig de rest van de maand was het standvastig warm zomer weer met 4 tropische dagen, 240 uur zon en maar weinig neerslag.

Augustus was ook zeer warm, zonnig en droog met 7 tropische dagen op rij wat de 34^e hittegolf werd sinds 1901. De laatste week van augustus was wat minder zomers en er viel ook wat neerslag.

September telde 9 dagen boven de 20 graden en had 229 zone uren, kortom het was zonnig koel nazomer weer.

Het broedseizoen 2003 lijkt dus een ideale huiszwaluwen zomer geweest te zijn, veel zonnig en warm weer en maar weinig koude en neerslag wat resulteerde in veel insecten in de lucht. Tot zelfs diep in september waren er nog paartjes druk bezig jongen in het nest te voeren. Enig minpuntje was dat er door de weinige neerslag wat moeilijk aan modder te komen was.

Werkwijze

De huiszwaluwentelling is volgens de handleiding LSB kolonievogels/zeldzame soorten van de SOVON uitgevoerd (van Dijk 1996).

Dit houdt in dat ertussen de datumgrenzen van 15 juli en 15 augustus eenmaal bewoonde nesten zijn geteld. Deze tellingen zijn op de fiets of te voet uitgevoerd waarna de gegevens op veldkaarten werden ingevuld.

Deze tellingen waren overigens niet zonder risico. Zo maakten enkele tellers onaangenaam kennis met het straatmeubilair tijdens het geconcentreerd speuren naar nesten.

Onder bewoonde nesten werd verstaan: nesten waar aan gebouwd word, nesten die voltooid zijn en die in goede gave conditie zijn en nesten met jongen (let op in en uit vliegende vogels en verse poep onder het nest).

Alle woonkernen zijn zodoende geïnventariseerd en ook een heel groot deel van het buitengebied van de Bevelanden.

Kolonievogels en zeldzame soorten

Handleiding landelijke soortenonderzoek broedvogels (LSB)

Inventarisatie *Half mei tot begin september*

Datum grens *15 juni-15 augustus Gehele dag*

Methode Minimaal eenmaal nesten tellen tussen de datumgrenzen, bij voorkeur in begin augustus.

Bewoonde nesten tellen: nesten waar aan gebouwd word, nesten die voltooid zijn en die in gave conditie zijn (let op in en uit vliegende vogels) en nesten met jongen(let op uitwerpselen onder de nesten)

Nieuwe nesten worden op een andere plaats gebouwd of oude nesten worden geannexeerd. Houdt rekening met door mussen bewoonde nesten, herkenbaar aan nestmateriaal (veren, stro), dat uit de nestopening hangt.

Interpretatie Hoogste aantal nesten aanhouden.

Nestbouw kan, vooral bij droog weer, enkele weken in beslag nemen.

Vestiging tot in juli; telling voor begin juli doorgaans onvolledig.

Biotoop Gebouwen of bouwwerken.

Hieronder een opsomming van alle geïnventariseerde woonkernen en hun tellers, zonder hun inzet was deze telling niet mogelijk geweest.

Ook is door de tellers een groot gedeelte van het buitengebied geïnventariseerd (aangegeven met atlasblok nummers) waar ook nog enkele grote kolonies aanwezig waren.

Plaats	teller	plaats	teller
Zuid-Beveland		Zuid-Beveland	
Hansweert	Frank Nijse	Baarland	Sachia de Boer
Schore	Frank Nijse	Hoedekenskerke	Sachia de Boer
Biezelinge	Niels de Schipper	'sHeer Abtskerke	Jeanet Wisse
Kapelle	Niels de Schipper	Sinoutskerke	Jeanet Wisse
Eversdijk	Niels de Schipper	Kwadendamme	Peter Boelee
Wemeldinge	Wout Bassie	Oudelande	via Wim de Wilde
Kattendijke	Rogier Boogaard	Ellewoutsdijk	Niels de Schipper
Kloetinge	Arjen Dubbelman	Driewegen	Dorothe Tempelman
Wilhelminadorp	Rogier Boogaard	Ovezande	Niels de Schipper
Goesse Sas	Rogier Boogaard	Nisse	Peter Alblas
Goesse meer	Corné Eckhard	Heinkenszand	Edward Minaar
Goes-Oost	Niels de Schipper	's-Heerenhoek	Peter Alblas
Goes-Zuid	Niels de Schipper		
Oostmolenpark	Niels de Schipper	Noord-Beveland	
Over-Zuid	Niels de Schipper	Kats	André Hannewijk
Zonnewest	Niels de Schipper	Colijnsplaat	Jacobien Bakker
Goes-West	Mark Hoekstein	Kortgene	Nettie Wilderom
Goes centrum	Niels de Schipper	Wissenkerke	Gert van Bergeik
Goes-Noord	Els Koorstra	Geersdijk	Bianca Bassant
Noordhoek	Corné Eckhard	Kamperland	Gert van Bergeik
'sH-Hendrikskinderen	Mark Hoekstein		
Wolphaartsdijk	Mat Jongenelen	Hals v/d Bevelanden	
Oud-Sabbinge	Mat Jongenelen	Bath	Niels de Schipper
'sHeer Arendskerke	Paul de Kort	Rilland	Niels de Schipper
Eindewege	Paul de Kort	Stationsbuurt	Niels de Schipper
Lewedorp	Kees Los	Krabbendijke	Niels de Schipper
Nieuwdorp	Kees Los	Waarde	Niels de Schipper
Borssele	Wim de Wilde	Oostdijk	Niels de Schipper
S`-Gravenpolder	Wim de Wilde	Kruiningen	Dick Reijnaart
Langeweegje	Peter Boelee	Yerseke	Addy Snoep

Resultaten

Hals van de Bevelanden

Bath (99)

Een gehucht waar het lijkt dat de tijd heeft stilgestaan en waar nog aantallen huiszwaluwen broeden zoals het vroeger was. Bath heeft twee kolonies: één van 15 stuks en een kolonie in de Walstraat die over drie huizen is verdeeld. Het huis met het grootste aantal (64) is een wit huis met blauwe overstekken. De eigenaresse is een gezellige Vlaamse dame die er maar wat trots op is. Het tweede deel van de kolonie (17) zit precies tegenover dit huis waar een echte Rillandse woont die trouw en met veel plezier elke morgen de uitwerpselen opruimt onder het motto 'we ehn gien last van moggen'. Het derde deel van de kolonie zit op twee ratio woningen (3) onder de kozijnen geplakt.

1970 tot 1982	1987	1990	2003
Meer dan 100	31	43	99

Rilland (63)

Ook in Rilland was het leuk inventariseren met enkele grote kolonies zoals aan een boerderij langs de Bathseweg (21) en een drietal kolonies met meer dan tien.

1970 tot 1982	1987	2003
Meer dan 100	38	63

Stationsbuurt (1)

In 1987 werd hier niet gebroed. Nu slechts één nest ondanks dat het er ogenschijnlijk geschikt uit ziet.

Westhof (60) (49-42-35)

De hoeve Westhof is al van oudsher een goede broedplek voor de huiszwaluw, dat dit nog steeds zo is zal waarschijnlijk zijn omdat hier het erf er nog steeds uitziet zoals vroeger, veel modder en plassen, open stallen en een schorregebied in de nabijheid met veel insecten.

1987	1988	1998	1990	1991	2003
52	113	135	125	60	60

Middenhof (18) (49-43-22)

Hoeve de Middenhof werd vroeger omschreven als 'schuur bij de Rattenkaai' maar is tegenwoordig een groot agrarisch bedrijf geworden maar waar de 'schuur' nog steeds door de huiszwaluwen gebruikt wordt. Ook is nog goed te zien dat er enkele jaren geleden grotere aantallen hebben gebroed.

1987	1988	1989	1990	2003
30	46	62	60	18

Schalkhoeve (49) (49-52-13)

De Schalkhoeve is tegenwoordig geen boerderij meer maar een hypermodern bedrijf van Advanta Seeds waar nog één “oude” boerenschuur staat waar de huiszwaluwen goed gebruik van maken. In 1987 werden hier nog 46 bezette nesten geteld en in 2003 werden er zelfs 49 geteld.

Middenhoeve en Oosthof (0) (49-42-54)

Deze twee boerderijen in de Fredericapolder hadden vroeger twee grote kolonies. Tegenwoordig staat er een modern woonhuis in plaats van een oude boerderij op de plek van de Middenhoeve en is de Oosthof niet meer dan een huis omringd door hoge bomen en struiken.

1967	1968	1969	1987	1989	2003
104	104	120 en 125	50	46	0

Volkerdorp en Dameshoeve (0) (49-44-32)

Ook deze twee boerderijen tegen de grens met Brabant hadden in vroeger tijden leuke aantallen huiszwaluwen onder dak.

1987	1988	1989	1990	1991	2003
23	48	49	27	27	0

Krabbendijke (110)

Oude tijden herleven in dit dorp met zijn hoge aantal broedende huiszwaluwen. Ook profiteert de huiszwaluw hier nog steeds van de bouwstijl van de jaren zestig en zeventig: de zogenaamde ratio woningen. Een goed voorbeeld hiervan is het Kersenplein en de Appelstraat met 21 bezette nesten en de Morlodestraat met zijstraten 20 nesten. Ook vernoemenswaardig is dat op het stationsgebouw twee nesten aanwezig waren, wat op de andere stationsgebouwen op de Bevelanden niet het geval was. In 1969 is Krabbendijke slechts voor een deel geteld!

1969	1987	2003
115	53	110

Oostdijk (19)

Ook Oostdijk herbergt nog een leuk aantal huiszwaluwen, aan één huis was een kolonie van 14 nesten aanwezig.

1970 tot 1982	1987	2003
Meer dan 100	12	19

Uienfabriek (47) (49-41-14)

Net buiten Oostdijk staat een uienfabriek die gebouwd is in de jaren zestig stijl met mooie brede witte overstekken en een brandvijver met modderige oevers, de juiste ingrediënten voor een kolonie van 47 stuks.

Waarde (46)

De grootste aantallen (38) in Waarde bevonden zich in de Julianastraat en Groenenkruisstraat en zijstraten daar van, en mag als een kolonie gezien worden. Ook hier zijn de huizen in jaren zestig stijl gebouwd.

1969	1987	2003
15	80	46

Gemaal Waarde (4) (49-41-44)

Bouwwerken bij gemalen zijn meestal geliefde stekjes bij de zwaluwen door hun bouwstijl, en natuurlijk de aanwezigheid van water.

Kruiningen (4)

In dit dorp is de stand bedroevend laag. Een oorzaak van deze daling zou kunnen zijn dat de overstekken van de meeste ratio woningen na renovatie niet in hout maar in modern trespa zijn uitgevoerd.

1969	1987	2003
88	18	4

Yerseke (16)

De tellingen van 1969 zijn van de meeste dorpen onvolledig. Maar Yerseke is als enig dorp een aantal jaren volledig geteld door de heer A.W. Ampt, arts te Yerseke. Hij telde in 1970 het onwerkelijke getal van 478 nesten en merkte daarbij op dat de algemene indruk van de bevolking was dat er minder broedende huiszwaluwen waren dan vroeger jaren.

Enkele hoogtepunten waren toen de boerderij van L.de Koeyer met 70 nesten en de pastorie aan de Langeville met 53 nesten (1968), op dit laatst genoemde adres bevonden zich in 2003 slechts 2 bezette nesten.

1967	1968	1969	1970	1987	2003
168	239	239	478	83	16

Seemaerte (13) (49-31-32)

Aan deze prachtige oude Zeeuwse boerenshuur aan de Zanddijk was het goed toeven voor onze gevleugelde vrienden. Ze worden elk jaar weer blij ontvangen De enthousiaste eigenaar vindt het erg jammer dat er elk jaar weer minder zwaluwen terugkeren naar zijn boerderij.

Zuid Beveland

Hansweert (6)

In 'klein Antwerpen' zoals Hansweert in vroeger tijden ook wel genoemd werd is bij de verbreding van het kanaal door Zuid Beveland veel oude bebouwing verloren gegaan en waarschijnlijk zo ook veel nestelgelegenheid voor de huiszwaluwen.

1985	2001	2003
60	2	6

Schore (5)

Ook in Schore gaan de aantallen hard achteruit. Het laatste bastion bevindt zich op een oude boerenschuur midden in het dorp.

1985	2001	2003
20	5	5

Biezellinge (13)

Ook Biezellinge heeft beter tijden gekend, de huiszwaluwen broeden hier in twee straten met ratio woningen.

1985	2001	2002	2003
86	4	14	13

Kapelle (23)

Dat de stand van de huiszwaluwen achteruit gaat is een fenomeen waar ik helaas mee ben opgegroeid. In de straat waar ik woon kan ik mij nog goed herinneren dat er 10 nesten zaten, nu anno 2003 slechts één. Dit is een reden waarom ik erg geïnteresseerd ben naar de stand van de huiszwaluwen op de Bevelanden.

1985	2001	2002	2003
100	15	38	23

Eversdijk (4)

Gelukkig waren er na jaren van afwezigheid dit jaar weer vier bezette nesten aanwezig.

1985	2001	2002	2003
10	0	0	4

Wemeldinge (21)

Ook Wemeldinge heeft bij de verbreding van het kanaal door Zuid-Beveland veel geschikte broedplaatsen moeten inleveren, veel kleine woningen op het sluiscomplex waren toen nog voorzien van huiszwaluwenbouwsels. Positief is te noemen dat hier in een kunstnest werd gebroed en dat enkele burens ook dit goede voorbeeld hebben gevolgd door ook van dit soort nesten onder het overstek te plaatsen.

1970 tot 1982	1985	2003
Meer dan 100	55	21

Kattendijke (5)

De Dorpsstraat was in vroeger tijd een favoriete plaats voor de huiszwaluw in 1988 broedden er maar liefst veertig koppels, afgelopen jaar slechts drie paar.

1967	1985	1987	1988	1989	1990	2003
71	22	32	44	45	45	5

Monnikendijk (?) (48-28-31)

Of er dit jaar (2003) op de Monnikendijk gebroed is, is mij niet geheel duidelijk.

1987	1988	1989	1990	2003
28	58	61	45	??

Kloetinge (19)

De huiszwaluwen waren hier te vinden aan de Tervetenseweg, waaronder een kolonie van 14 aan één huis, in 1985 werden in Kloetinge nog 35 nesten geteld.

Waanskinderen (0) (48-27-54)

Aan deze boerderij werden in 1969 nog 49 nesten geteld.

Wilhelminadorp (39)

In 1969 broeden aan het dorps huis nog zo'n 57 huiszwaluwen nu helaas 0. De meeste oude broedplekken zijn nog bezet maar dan wel in mindere aantallen, positief is te noemen dat er ook in de nieuwbouw gebroed wordt. De kolonie aan de Meestoefweg had een mooi aantal van 14 tijdens de telling van 2003. In 1989 en 1990 zaten er respectievelijk 17 en 31 nesten.

1969	1985	1988	1989	1990	2003
63	45	59	47	95	39

Goesse Sas (0)(48-17-54)

In 1999 broeden hier nog 10 paar, maar nadat het huis een nieuwe eigenaar kreeg zijn de overstekken modern blauw geschilderd en zijn de huiszwaluwen verdwenen.

1990	1994	1999	2003
22	27	10	0

Hoeve Rotterdam (0) (28-27-14)

In 1989 nog 14 paar, nu 0 paar.

Goesse Meer (1)

Een prachtige nieuwe wijk gelegen aan het water.

Goes Zuid (4)

1969	1985	2003
22	27	4

Goes West (2)

In 1985 werden hier nog 13 nesten gevonden.

Goes Oost (0)

Een wijk van Goes die vroeger goed bezet was door de huiszwaluw. Er is genoeg nestelgelegenheid te vinden en klei zou ook geen probleem moeten zijn, maar helaas. Messchien dat er tegenwoordig te weinig voedsel te vinden is.

1985	1988	2003
26	39	0

Goes Noord (3)

In 1985 nog 16 nesten, nu slechts 3 nesten.

'sHeer-Hendrikskinderen en Wissekerke (5)

1985	1986	1988	1989	2003
32	32	37	50	5

Wolphaartsdijk (20)

Vanaf 1985 tot 1990 treedt er een duidelijke toename van het aantal nesten op (van der Vliet, 1987, 89 en 91). Daarna zijn waarschijnlijk de aantallen drastisch gedaald. Het Veerhuis bij de jachthaven aan het Veersemeer had tot de verbouwing (2001) nog een aantal nesten. Helaas zijn de huiszwaluwen er nog niet teruggekeerd.

1985	1986	1987	1988	1990	2003
45	50	71	77	119	20

Oud-Sabbinge (0)

Oud-Sabbinge is een oud dorpje met veel huizen met geschikte overstekken, iets wat tijdens de telling van 1969 ook al werd opgemerkt, ook toen werd er niet gebroed.

Blauwe en Roodewijk (0) (48-26-11 en 12)

In 1985 werden hier nog 43 broedparen vastgesteld.

's-Heer Arendskerke (12)

Het grootse aantal (6) bevond zich op een boerderij net buiten het dorp.

1969	1985	2003
34	48	12

Eindewege (12)

Het grootste aantal (7) bevond zich op een boerderij net buiten de bebouwde kom.

1985	1993	2003
9	11	12

Nieuw kraaijersdijk 6 (3) (48-25-33)

Meerkoetweg 12 (10) (48-25-33)

Sluis de Piet (5) (48-25-22)

Ook dit waterbouwwerk heeft betere tijden gekend qua huiszwaluwen. Maar gelukkig is er rond het Westerschengegebied nog wel wat te tellen, wat van de meeste andere buitengebieden niet te zeggen is.

1969	1986	2001	2003
47	41	7	5

Van Strienweg (21) (48-25-12)

De kolonie aan deze weg bestond uit twee delen. Het kleinste aantal bevond zich aan de boerderij Veldzicht (4). De eigenaar vertelde dat er in vroeger tijden wel 80 nesten aanwezig waren. Elk jaar probeert hij tevergeefs de zwaluwen te lokken met zelfgemaakte modder in kruiwagens en modderpoeltjes. Aan het arbeiderswoninkje dat een honderd meter verder op staat broeden 17 huiszwaluwen, tot grote jaloezie van de buurman.

Lewedorp (2)

1969	1985	1993	2003
25	31	9	2

Stoofweg 1(5) (48-35-21)

Een boerderij tegenover de begraafplaats van Nieuwdorp

Nieuwdorp (2)

Een dorp waar toch nog steeds veel goede broedplekken zijn en klei toch ook redelijk voorhanden is, maar waar het toch niet meer lukt.

1969	1985	1993	2003
28	29	49	2

Borssele (3)

Nadat de populatie de laatste 20 jaar toch stabiel was opeens deze enorme daling, een daling die overigens in de gehele zak van Zuid Beveland opvallend te noemen is.

1985	1992	1993	1995	1996	1997	2003
16	39	33	45	38	49	3

Korte Zuidweg 30 (3) (48-45-33)

1969	1992	1995	1997	2003
30	8	14	5	3

s-Gravenpolder (12)

De afgelopen tien jaar is de stand in s-Gravenpolder toch redelijk stabiel te noemen.

1969	1985	1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
105	32	17	14	15	15	16	16	9	12

Weeldijk (8) (48-37-53)

Weer zo'n oude Zeeuwse boerderij waar ze al jaren tot broeden komen.

1993	1994	1995	1997	1998	1999	200	2001	2002	2003
19	1	7	0	2	2	3	3	5	8

Magdalenahoeve 18 (48-37-23)

Ook weer zo'n mooie Zeeuwse boerderij gelegen naast een oude zandwinput. Naast de 18 huiszwaluwen broeden hier ook tientallen boerenzwaluwen en de naast gelegen zandput lijkt mij een prima stek voor een kolonie oeverzwaluwen.

's-Heer Abtskerke (8)

1985	1994	1997	1998	2003
14	2	10	9	8

Sinoutskerke (0)

Een gehucht naast het ganzenreservaat de Poel, in 1993 broeden hier nog 10 huiszwaluwen.

Kwadendamme (6)

1985	1992	1995	1997	2003
64	25	73	53	6

Langeweegje (27)

Het grootste aantal broedde hier op nr.8 namelijk 14 paar.

1995	1997	2003
16	11	27

Baarland (4)

1985	1989	1992	1995	1997	1998	2003
95	52	7	14	8	14	4

Hoedekenskerke (14)

De grootse kolonie bevond zich aan een garage in de Havenstraat namelijk 7 nesten, in 1998 werden hier nog 16 nesten geteld.

1969	1985	1989	1992	1995	1997	1998	2003
30	55	64	39	26	30	35	14

Oudelande (7)

1969	1985	1989	1992	1995	1996	1997	1998	2003
20	50	43	48	78	81	67	56	7

Ellewoutsdijk (35)

Het grootste deel van de huiszwaluwen (18) bivakkeert aan één huis aan de Zomerweg, in de jaren negentig schommelde dit rond de dertig paar. Het succes van deze plek is waarschijnlijk dat het huis hard toe is aan een grondige renovatie. Wat mijn betreft mogen ze er nog een paar jaar mee wachten.

1985	1989	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	2003
53	35	46	62	56	43	39	44	49	35

Gemaal Ellewoutsdijk (0)

Ondanks het aanbrengen van een zevental kunstnesten is succesvol broeden nog niet teruggekeerd. Een goed initiatief overigens.

1989	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	2003
33	10	5	15	0	2	0	0	0

Driewegen (2)

1985	1989	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	2003
25	58	19	24	33	23	17	15	9	2

Ovezande (5)

In Ovezande werden slechts 5 nesten aangetroffen. Gezien de late telling (nov.) zullen zeker enkele nesten gemist zijn of reeds verwijderd, maar hoger zal het aantal er niet van worden.

1985	1989	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	2003
60	15	15	24	26	24	25	15	16	5

Nisse (6)

1969	1985	1992	1994	1995	1997	1998	2003
64	13	19	8	18	26	31	6

Heinkenszand (0)

In deze laatste twee genoemde dorpen is de stand van de huiszwaluw letterlijk en figuurlijk tot nul gedaald, enig lichtpuntje in Heinkenszand is dat er nog oude nesten aanwezig waren en huiszwaluwen waargenomen werden, dus mogelijk dat er nesten gemist zijn.

1969	1985	1993	1998	2003
112	82	186	71	0

's-Heerenhoek (0)

In 's-Heerenhoek werden er geen oude nesten gevonden zelfs werden er geen huiszwaluwen meer waargenomen, dus het lijkt uitgesloten dat daar nesten gemist zijn. Op een enkele plek bevonden zich nog resten van oude nesten.

1985	1992	1993	1996	1997	1998	2003
29	17	14	29	21	20	0

Noord Beveland

Kats (7)

Helaas zijn van de bebouwde kom van Kats geen oude gegevens bekend.

Kortgene (24)

Kortgene lijkt door de jaren heen eigenlijk een heel stabiele broedpopulatie te hebben met één uitschieter in 1998. Al jaren zijn vaste logeeradressen in gebruik.

1967	1968	1998	1999	2001	2003
24	31	51	25	24	24

Prinsendijk (3) (48-15-15)

Colijnsplaat (49)

Ook Colijnsplaat heeft een flinke buiteling gemaakt, maar heeft nog steeds de meeste huiszwaluwen van Noord Beveland

Zeer positief is te noemen dat de telster van Colijnsplaat het initiatief heeft genomen om 12 kunstnesten aan haar woning te plaatsen waarvan er maar liefst 11 van bezet waren.

1967	1968	1969	1988	1992	1993	1994	2003
24	31	19	120	70	104	90	49

Camping Orisant (2) (42-56-33)

Op deze camping maken de huiszwaluwen dankbaar gebruik van twee kunstnesten, aangeleverd door de telster van Colijnsplaat

Emmelissedijk (26) (42-55-35)

Een oude dijk in een Noord-Bevelands landschap met enkele boerenhofsteden nabij de inlagen.

Wissenkerke (2)

1969	1997	2003
17	43	2

Kamperland (7)

1969	1993	2003
10	28	7

Geersdijk (26)

In 1988 werden hier 54 broedparen vastgesteld, waarin in een klein dorpje al niet groot kan zijn!

Stroodorp (0)

In 1993 kende dit dijkgehucht nog 9 broedparen.

Overzicht aantallen van de Bevelanden 2003

plaats	atlasblok	aantal	plaats	atlasblok	aantal
Hals v/d Bevelanden		549	Zuid Beveland		
Bath		99	Blauwe en Roodewijk	48-26-15+24	0
Rilland		63	's-Heer Arendskerke		12
Stationsbuurt		1	Eindewege		12
Westhof	49-42-35	60	Sluis de Piet	48-25-22	5
Middenhof	49-43-22	18	Nieuw kraaijertsedijk	48-25-33	3
Schalkhoeve	49-52-13	49	Van Strienweg	48-25-12	21
Volkerdorp/Damespolder	49-44-32	0	Meerkoetweg 12	48-25-32	10
Krabbendijke		110	Lewedorp		2
Waarde		46	Stoofweg 1	48-35-21	5
Oostdijk		19	Nieuwdorp		2
Uienfabriek Oostdijk	49-41-14	47	Borssele		3
Gemaal Waarde	49-41-44	4	Korte Zuidweg 30	48-45-33	3
Kruiningen		4	S`Gravenpolder		12
Yerseke		16	Weeldijk	48-37-53	8
Seemaerte	49-31-32	13	Magdalenahoeve	48-37-23	18
			'sHeer abtskerke		8
Zuid Beveland		397	Sinoutskerke		0
Hansweert		6	Kwadendamme		6
Schore		5	Langeweegje		27
Biezelinge		13	Hoedekenskerke		7
Kapelle		23	Baarland		4
Eversdijk		4	Oudelande		7
Wemeldinge		21	Ellewoutsdijk		35
Kattendijke		5	Gemaal Ellewoutsdijk		0
Monnikendijk	48-28-31	?	Driewegen		2
Kloetinge		19	Ovezande		5
Waanskinderen	48-27-54	0	Nisse		6
Wilhelminadorp		39	Heinkenszand		0
Goesse meer		1	's-Heerenhoek		0
Goes-Oost		0			
Oost molenpark		0	Noord Beveland		146
Over-Zuid		0	Kats		7
Goes-Zuid		4	Kortgene		24
Zonnewest		0	Prinsendijk	48-15-15	3
Goes-West		2	Colijnsplaat		49
Goes centrum		0	Camping Orisant	42-56-33	2
Goes-Noord		3	Emmelissedijk	42-55-35	26
Noordhoek		0	Wissenkerke		2
'sH-Hendrikskinderen		5	Kamperland		7
Wolphaartsdijk		20	Geersdijk		26
Oud-Sabbinge		0	Stroodorp		0

Bespreking

Hals van de Bevelanden (549)

In hals van de Bevelanden werd een totaal van 549 nesten geteld. Gezien de intensiteit van de telling kan worden aangenomen dat dit het werkelijke aantal zeer dicht benaderd. Dit zelfde geldt voor de telling die in 1987 (Waanders) werd uitgevoerd.

Als we dit gaan vergelijken met de telling uit 1969 (Enkelaar), die we als referentie gebruiken, moeten we er het volgende bij opmerken, wat overigens ook voor de andere getelde delen van de Bevelanden geldt. De telling leverde toen (1969) een minimaal aantal op van 770 nesten. Helaas was deze telling niet geheel volledig en van sommige dorpen kwamen bijna geen gegevens binnen. De opgave van 770 moet dus als het absolute minimum gezien worden en de schatting van 1000 paar is eerder te laag dan te hoog.

Als we de gegevens van 2003 vergelijken met 1987 blijkt dat de afname van 50 % in vergelijking tot 1969 niet is doorgezet maar dat de aantallen broedende huiszwaluwen gelijk zijn gebleven. Er is zelfs een lichte stijging te bespeuren is, ondanks dat er op enkele goede plekken geen huiszwaluwen meer tot broeden komen.

Wel zijn er enkele verschuivingen te zien: in Bath, Rilland en Krabbendijke zijn de aantallen verdubbeld en in Waarde, Kruiningen en Yerseke zijn de aantallen ruim gehalveerd.

Enkele leuke wetenswaardigheden zijn dat in Bath zich de grootste kolonie (64) van de Bevelanden aan één gebouw bevindt en dat het ook de grootste concentratie van nesten (99) is. Andere grote kolonies onder één dak waren hoeve Westhof (60), de Schalkhoeve (49) en de uienfabriek nabij Oostdijk (47). Krabbendijke is het dorp met de meeste huiszwaluwen (110) van de Bevelanden.

1969	1987	2003
1000	502	575
100 %	- 50 %	- 45 %

In totaal werden 2 (sub) kolonies van 50-100 nesten gevonden, 5 van 26-50 nesten, 9 van 11-25 nesten, 4 van 6-10 nesten, 13 van 2-5 nesten en tenslotte 6 van 1 nest.

Zuid-Beveland (397)

Op Zuid-Beveland werden in totaal 397 nesten geteld, gezien het grote buitengebied met veel geschikte broedgelegenheid is het goed mogelijk dat een aantal nesten of kleine kolonies gemist zijn.

Als we dit vergelijken met de gemiddelde schatting van 2000 paar in 1985 (Waanders) betekent dit een afname van ruim 75 %, wat ruim boven de gemiddelde afname ligt in Nederland (60%) en andere gebieden van Zeeland.

Opvallend is dat er in de Zak van Zuid Beveland (gemeente Borssele) de laatste tien jaar een enorme afname te constateren valt. Veel broedplaatsen in het buitengebied zijn verlaten en in s'Heerenhoek werd zelfs helemaal niks meer gevonden.

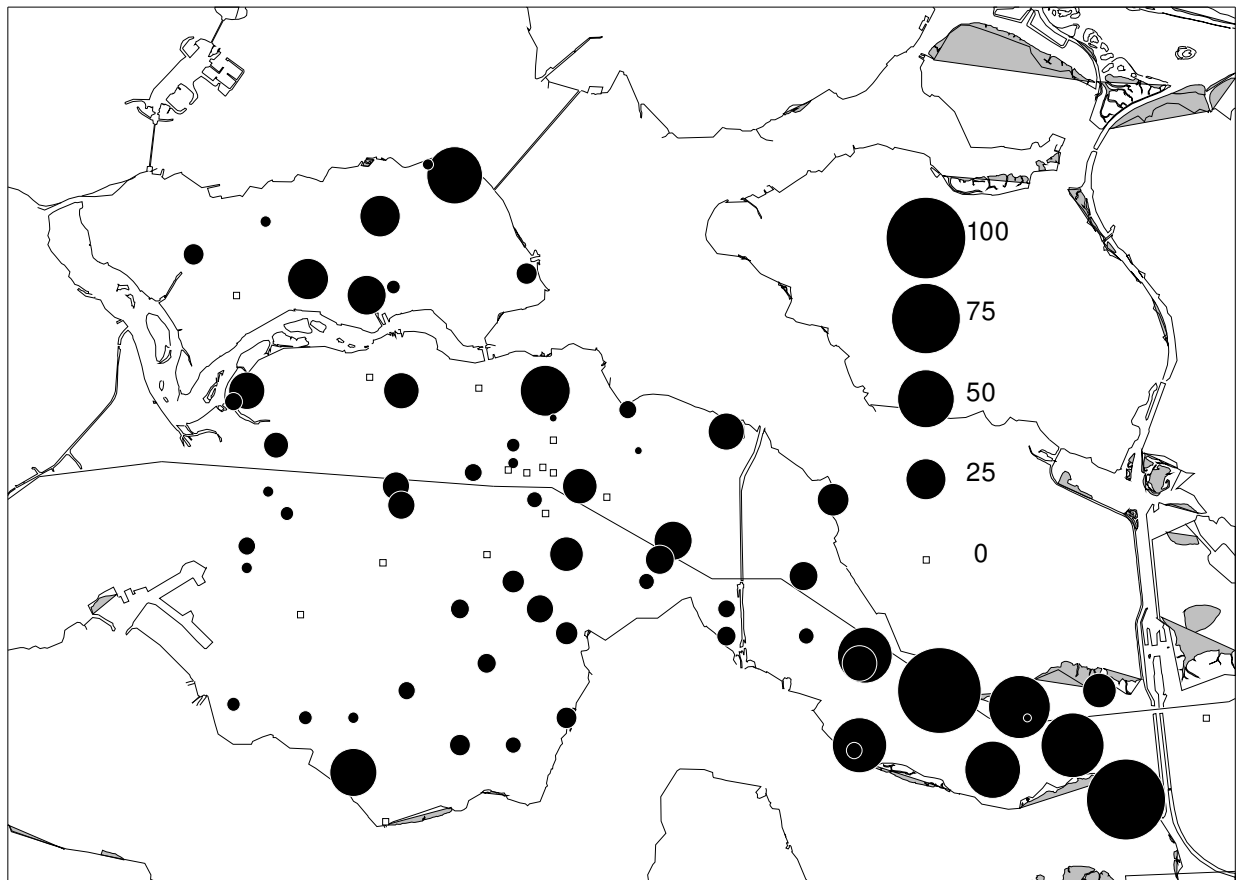
Wilhelminadorp (39) herbergde de meeste broedparen gevolgd door Ellewoutsdijk (35), wat tevens de grootse subkolonie was gevolgd door het Langeweegje (27), hof Veldzicht (21) en de Tervaetenseweg bij Kloetinge (19).

Het hoogste aantal nesten aan één huis (18) werd vast gesteld op twee verschillende plekken namelijk in Ellewoutsdijk en de Magdalenahoeve in de buurt van 's-Gravenpolder. In de stad Goes werden slechts 10 nesten vastgesteld die zich het meest aan de buitenrand bevonden. Rond het Westerschenge en de Zwaakseweel waren gelukkig nog enkele kolonies te vinden die het buitengebied bevolkten.

1969	1985	2003
1400	1600 tot 2300	450
100 %	+ 15 % tot 70 %	- 75 %

In totaal werd hier 1 (sub)kolonies gevonden van 26-50 nesten, 9 van 11-25 nesten, 11 van 6-10 nesten, 32 van 2-5 nesten en 25 van 1 nest.

Verspreiding van de Huiszwaluw op de Bevelanden 2003

Noord-Beveland (146)

Op Noord-Beveland werden in totaal 146 nesten geteld waarbij opgemerkt moet worden dat in het buitengebied een enkel nest of kleine kolonie gemist kan zijn. Als we de gegevens van 2003 vergelijken met de telling van 1988, die als zeer volledig beschouwd moet worden, zien we een daling van ruim 85 %, wat boven de gemiddelde daling in Nederland (60%) ligt en enkele andere gebieden in Zeeland.

De conclusie van de telling die in 1988 werd uitgevoerd (Waanders), was dat het nog niet zo slecht ging met de Noord-Bevelandse huiszwaluw. Zelfs werd de stand stabiel genoemd en was er een lichte vooruitgang ten opzichte van 1969 (Enkelaar). Helaas is dit anno 2003 niet meer het geval en zijn de aantallen drastisch gekelderd.

Een positieve noot is dat in Colijnsplaat en omgeving dankbaar gebruik wordt gemaakt van kunstnesten. Hopend wordt hierdoor de afname van 50 % in dit dorp weer word teniet gedaan. Colijnsplaat was tevens het dorp met de meeste huiszwaluwen (49) en had een gedeelde eerste plaats met het hoogste aantal nesten (11) aan één gebouw. Dit werd gedeeld met de Emmelissedijk. Tevens deelde de Emmelissedijk de eerste plaats van grootste subkolonie met Geersdijk, beiden bestonden uit 26 nesten.

Opvallend is dat er op de diverse boerderijen op Noord-Beveland bijna geen broedende huiszwaluwen meer werden vast gesteld, waar vroeger toch de grootste aantallen werden gevonden. Wat wel het geval was in de oostelijke helft van de Hals van de Bevelanden wat qua omgeving toch enigszins overeenkomt.

1969	1988	2003
700	900	175
100 %	+ 30 %	- 87.6 %

In totaal werd hier 2 (sub)kolonies gevonden van 26-50 nesten, 4 van 6-10 nesten, 15 van 2-5 nesten en 2 van 1 nest.

Evaluatie

De gegevens van de telling van 2003 bieden ons de mogelijkheid een vergelijking te maken met de gegevens van eerder uitgevoerde tellingen. Daarbij moet worden opgemerkt dat de huiszwaluwenpopulatie per jaar sterk kan wisselen, het geen een natuurlijk verschijnsel is. Ook zijn de aantalschattingen uit 1969 (Enkelaar) minimale aantallen gezien de telling niet geheel volledig is uitgevoerd.

Als we het aantal nesten van de Bevelanden optellen (1092) en gaan vergelijken met die van 1985/88 (Waanders) en 1969 (Enkelaar) moeten we tot de conclusie komen dat het slecht gaat met de Bevelandse huiszwaluw. Terwijl we in de jaren tachtig nog gematigd positief konden zijn over de stand van de huiszwaluw en zelfs een lichte vooruitgang zagen.

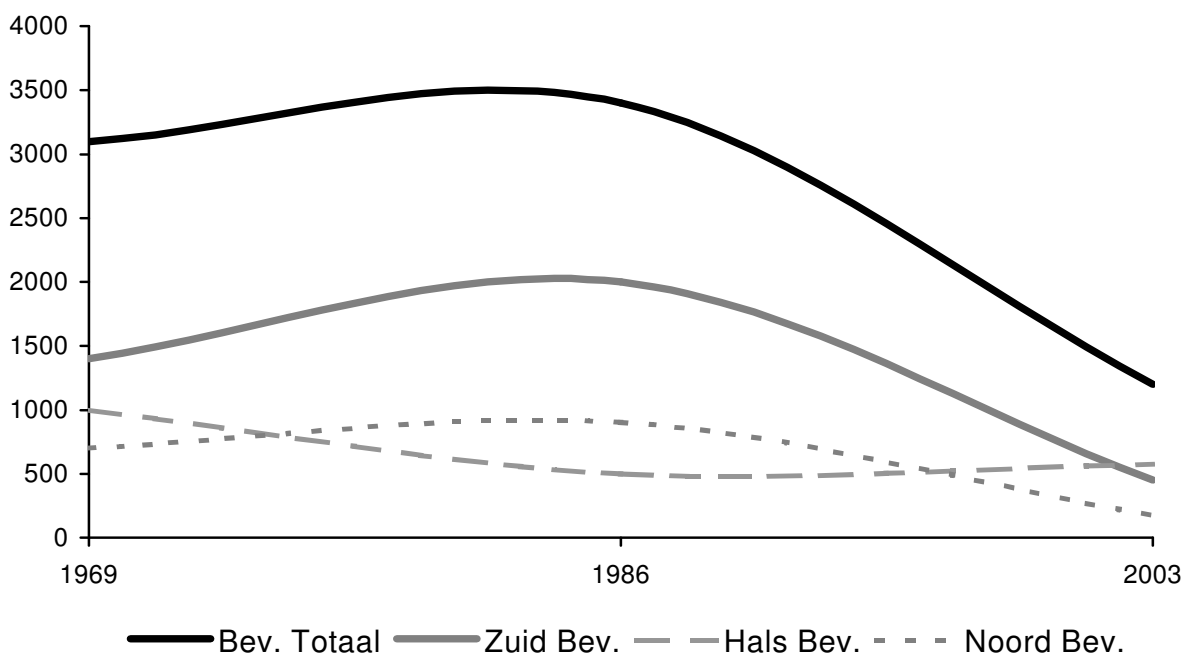
Als we het gemiddelde aantal (3350) uit de telling van 1985/88 tegenover het geschatte aantal uit 2003 zetten (1200) betekent dit een afname van ruim 65 %, wat helaas gelijk is met de gemiddelde afname in de rest van Nederland (62 %).

De oostelijke helft van de Hals van de Bevelanden lijkt het minst last te hebben van de afname en de aantallen stijgen zelfs licht. Waarschijnlijk kunnen zij nog genoeg voedsel vinden boven de schorren, natte natuur en het Markizaatsmeer. Ook zijn in Krabbendijke en Oostdijk en omgeving de aantallen flink gestegen, maar waar halen zij hun voedsel vandaan?

Zoals gezegd nemen de aantallen in de Zak van Zuid-Beveland en op grote delen van Noord-Beveland hard af. Waarschijnlijk zullen binnen enkele jaren er nog meer dorpjes het zonder huiszwaluwen moeten stellen. Vanwaar deze afname? Waarschijnlijk zal het met voedselaanbod te maken hebben, dit blijkt uit het gegeven dat rond de Zwaakseweel en het Westerschenge nog wel aantallen huiszwaluwen stand houden en de afname minder hard gaat. Hetzelfde is te zien in Ellewoutsdijk, Kortgene en Colijnsplaat waar nog natte natuur in de buurt aanwezig is waar ze waarschijnlijk hun voedsel halen.

Ook is opvallend dat in het buitengebied veel boerderijen verlaten zijn door de huiszwaluw.

Aantalverloop huiszwaluwen op de Bevelanden (1969-2003)

Mogelijke oorzaken van de afname

Wat de werkelijke reden is van de landelijke afname die zich ook voordoet op de Bevelanden is nog niet geheel duidelijk. Het zal waarschijnlijk een combinatie van factoren zijn waarvan ik hier er hieronder enkele zal noemen.

- ✦ De afname van nestelgelegenheid zou een kleine rol kunnen spelen, maar deze lijkt mij toch nog redelijk voor handen op de Bevelanden. Juist veel geschikte oude broedplekken zijn verlaten en zelfs in nieuwbouwwijken wordt gebroed.
- ✦ Vastgesteld is ook dat er nesten werden afgestoken nota bene in de broedtijd. Dit is eerder een uitzondering dan regelmaat en is maar van kleine invloed op de populatie.
- ✦ Ook wordt door sommige huiseigenaren op verschillende manieren geprobeerd de huiszwaluw het onmogelijk te maken een nest te bouwen. Door middel van kippengaas, prikkeldraad en strategisch geplaatste plankjes worden de overstekken beschermd. Zelfs glasplaatjes worden op de favoriete plekjes gelijmd zodat ze daar geen nest kunnen metselen.
- ✦ Ook de afwezigheid van nest materiaal (klei) doet mee in het verhaal, maar is toch nog op vele plekken voorhanden, vooral in het buitengebied, in de dorpen en steden speelt dit veel meer een rol. Een goed voorbeeld is onze enige grote stad Goes.
- ✦ De afname van voedsel zal een grotere invloed hebben. Deze afname is waarschijnlijk het gevolg van het op grote schaal bestrijden van insecten, het verdwijnen van open mestopslag en open stallen. Ook de ruilverkaveling heeft als gevolg dat de veelal kleinschalige opzet van de Bevelanden te niet is gedaan. Hoewel dit dus in mindere mate in de Zak van Zuid-Beveland zich heeft voorgedaan en waar juist de afname groot is.
- ✦ De verbeterde ontwatering van de landerijen en het verlagen van het grondwaterpeil na de ruilverkavelingen zorgt voor een drogere bodem dus minder bodemleven en insecten.
- ✦ Volgens de literatuur zou ook luchtvervuiling van negatieve invloed zijn op de huiszwaluw. Aangezien de overheersende zuidwestelijke wind dus luchtverontreiniging van het Sloe gebied over Zuid-Beveland voert zou dit mee kunnen spelen. Maar dit geldt weer niet voor Noord-Beveland waar de afname bovendien nog groter is.
- ✦ De verandering van het weer en klimaat zijn ook van grote invloed, vooral op het broedsucces. Zijn de zomers nat en koud in Nederland dan zullen ze minder jongen produceren en worden de verliezen door diverse oorzaken niet gecompenseerd.
- ✦ Ook de verdroging in de overwinterings gebieden van Zuidoost Afrika is van invloed, waardoor een verslechterde voedselsituatie ontstaat, hoewel daar verbazend weinig over bekend is. De steeds breder wordende Sahara vormt ook een grote barrière tijdens de lange trek van en naar Europa. Zodoende keren er steeds minder huiszwaluwen terug naar de kolonies. Er wordt zelfs geschreven dat er maar één op de vier huiszwaluwen terug keert naar de kolonie.

Tips

Hier onder volgen nog een aantal tips waarmee wij onze woonomgeving aantrekkelijker kunnen maken voor de huiszwaluw. Dus bouw mee met de huiszwaluw en draag uw steentje bij, is het motto van Vogelbescherming Nederland.

1. Water (H1)

Zoet water binnen een straal van 500 tot 1000 meter van de woning/wijk (plas, meertje, sloot, vijver). Water is noodzakelijk om te drinken. Bovendien trekt water insecten aan!

2. Natuurlijke oevers

Een geleidelijke overgang van water naar vaste wal geeft planten en dieren meer kansen. Zo worden ook modderpoeltjes gecreëerd voor de huiszwaluw.

3. Leem en modder (H2)

Kleiachtige, lemige modder binnen een straal van 300 meter van de woning/wijk. Modder is het bouw materiaal van de huiszwaluw, zij metselen daar hun nest van.

4. Rechthoekige overstek (H3)

Ideaal voor de nestbouw is een (houten) overstek met dwarsliggers/steunbalken. Hierdoor hangt het nest veilig en droog. Ook een 2 cm uitspringende steenlaag, zo'n 20 cm onder het overstek, is een goede aanhechtingsplaats voor het nest.

5. Licht en ruw

De huiszwaluw verkiest voor zijn nestbouw ruwe oppervlakten en heeft een duidelijke voorkeur voor lichte kleuren zoals wit en beige. Houd daar in de materiaalkeuze en bij schilderklussen zoveel mogelijk rekening mee.

6. Vrije aanvliegroute (H5)

Geen hoge obstakels (bomenrijen en dergelijke) binnen een straal van 6 meter van het overstek. Huiszwaluwen moeten vrij van en naar het nest kunnen vliegen.

7. Mestplankje (H6)

Onder het huiszwaluwen nest kan een vieze boel van uitwerpselen ontstaan. Dit is eenvoudig te voorkomen met een opvangplankje ongeveer 50 cm onder het nest.

8. Oost/Noordoost (H7)

De huiszwaluw heeft een voorkeur voor nestbouw aan de oost of noordoostzijde van een huis. Daar kunnen dus ook het best de kunstnesten gehangen worden. Liefst groepsgewijs.

9. Kunstnesten

Het ophangen van kunstnesten blijkt ook z'n vruchten af te werpen zoals in Colijnsplaat. Als ze op oude broedplekken geplaatst worden is de kans groot dat ze er gebruik van maken. Kunstnesten zijn verkrijgbaar bij Vogel Bescherming Nederland € 16.95 per set van twee of bij natuurvereniging 't Duimpje in Zeeuws Vlaanderen. Laatstgenoemde levert kunstnesten voor slechts enkele euro's per stuk. Nesten kunnen met montagekit aan de overstek worden bevestigd.

10. Omgevingsbeheer

Huiszwaluwen leven van insecten, die ze al vliegend verzamelen. Gebruik van chemische middelen is taboe! Met een huiszwaluwenkolonie beschikt de omgeving over de meest natuurlijke insectenbestrijder!

11. Nesten beschermen

Nesten van vogels met eitjes en jongen zijn volledig beschermd volgens de wet. Verwijder het liefst ook geen nesten ná het broedseizoen en schuur, schilder, rag of schrob er eventueel omheen. Zwaluwen gebruiken het nest meerdere jaren, bovendien trekken bestaande nesten nieuwkomers aan.

12. Buren

Werk samen met uw buren en omgeving om de huiszwaluwen een kans te geven te nestelen in u eigen buurt.

Dankwoord

Zeer dankbaar ben ik de volgende personen die de velden en dorpen zijn ingetrokken om de nesten en de vogels op te sporen :

Frank Nijse, Addy Snoep, Dick Reijnaart, Mat Jongenelen, Kees Los, Edward Minaar, Peter Alblas, Mark Hoekstein, Paul de Kort, Els Koorstra, Corné Eckhard, Rogier Boogaard, Arjen Dubbelman, Wout Bassie, Wim de Wilde, Sachia de Boer, Peter Boelee, Jeanet Wisse, Gert van Bergeik, André Hannewijk, Nettie Wilderom, Jacobien Bakker, Bianca Bassant en Dorothé Tempelman.

Ik hoop dan ook van harte dat deze personen zich het volgende zomerseizoen ook weer net zo enthousiast willen inzetten als het afgelopen seizoen. Vooral de lang lopende tellingen in een klein gebied zijn van zeer grote waarde, zoals in de jaren negentig in de zak van Zuid-Beveland uitgevoerd door David Tempelman.

Van de volgende personen mocht ik oude gegevens gebruiken. Zonder deze gegevens was het maken van dit rapport onmogelijk geweest, veel dank hiervoor: Ton Bakker (VWG Bergen op Zoom), David Tempelman, Mark Hoekstein, Jethro Waanders en André Hannewijk.

De volgende personen voor het kritisch doornemen en verbeteren van het rapport:
André Hannewijk en Mark Hoekstein.

En niet te vergeten Rini en Addy Snoep die zorgden voor de vermenigvuldiging van dit rapport.

Tenslotte .....

Is na het lezen van dit rapport uw interesse gewekt voor de huiszwaluw en heeft u zin om komend seizoen ook wat telwerk te verrichten, neem dan gerust eens contact op met mij.

Niels de Schipper, Spaarlingsstraat 30, 4421 GE, Kapelle
Tel. 0113-343304
E-mail nielsde@zeelandnet.nl

Literatuurlijst

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000 Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Vergeer, J-W. & G. van Zuylen 1994. Broedvogels van Zeeland. Uitgeverij KNNV / Stichting Uitgeverij SOVON.

Van Dijk A.J. & Husting F. 1996. Broedvogelinventarisatie Kolonievogels en Zeldzame Soorten (handleiding Landelijk Soortenonderzoek Broedvogels). SOVON, Beek-Ubbergen.

Van Dijk A.J. 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken. SOVON, Beek-Ubbergen.

Hoekstein M. 1999. Broedvogels in de Hals van Zuid-Beveland, telling in kader van het atlasproject 1998-2000. SOVON-rapport 1999. Beek-Ubbergen.

G. Rozemeijer & N. de Schipper 2002. Aantallen en Broedresultaten van roofvogels in Noord- en Zuid-Beveland in 2001-2002. Rapport Roofvogelwerkgroep van KNNV vogelwerkgroep de Bevelanden.

G. Rozemeijer & N. de Schipper 2003. Broedonderzoek van de sperwer en boomvalk op Noord- en Zuid-Beveland in 2003.

SOVON Nieuws. Nieuwsbrief van SOVON Vogelonderzoek Nederland 16, jaargang nummer 2 mei 2003. Beek-Ubbergen.

Swelmpje nieuwsbrief vogelwerkgroep Walcheren. 17 jaargang nummer 1 februari 2002.

Sterna Tijdschrift van de Natuur en Vogelwacht Schouwen-Duiveland en Vereniging voor Natuur-en Landschapbescherming Goeree-Overflakkee 47, jaargang nummer 3, december 2002 .

Tempelman, D. 1995. De Huiszwaluw (*Delichon urbica*) in de gemeente Borsele, in de jaren 1989-1995. Heelblaadje 13 (5): 4-13.

Werkblad Zomer Gasten in Zeeland van Stichting Landschapsbeheer Zeeland. Nanning-Jan Honingh, Stichting Landschapsbeheer Zeeland. April 2002.

Bouw mee met de Huiszwaluw. Informatie folder van Vogel Bescherming Nederland, 2000.

Enkelaar.H. 1969. De Huiszwaluw als Broedvogel in Zeeland in 1969. De Composiet Derde jaargang nummer 5.

Van der Vliet, G. 1987. De Huiszwaluwen in de omgeving van Wolphaartsdijk. Heelblaadje 5 (3): 3-7.

Van der Vliet, G. 1989. Huiszwaluwen in de omgeving van Wolphaartsdijk. Heelblaadje 7 (3):19-22.

Van der Vliet, G. 1991. Huiszwaluwen rondom Wolphaartsdijk in 1990. Heelblaadje 9 (2): 26-28.

Waanders.J.1986. De Huiszwaluw als Broedvogel op Zuid-Beveland. De Kemphaan Vierde jaargang.

Waanders.J. 1988. De Huiszwaluw als Broedvogel op Noord-Beveland in 1988. De Kemphaan

Waanders.J. 1989. De Huiszwaluw als Broedvogel op Oost-Zuid-Beveland. De Kemphaan in 1987.De Kemphaan vijfde jaargang.